

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

38

Vragen van de leden **Moorlag** en **Gijs van Dijk** (beiden PvdA) aan de Staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat en de Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over *de gevolgen van een harde Brexit voor de Nederlandse werkgelegenheid* (ingezonden 5 augustus 2019).

Antwoord van Minister **Koolmees** (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) en van Staatssecretaris **Keijzer** (Economische Zaken en Klimaat), mede namens de Minister van Buitenlandse Zaken (ontvangen 19 september 2019).

Vraag 1

Heeft u kennisgenomen van het bericht waarin op basis van een rapport van de Universiteit van Leuven wordt gemeld dat een harde Brexit gepaard zal gaan met het verlies van 73.000 arbeidsplaatsen in Nederland?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Welke maatregelen heeft u tot nu toe genomen om negatieve gevolgen van een harde Brexit voor de Nederlandse werkgelegenheid op te vangen?

Antwoord 2

Zoals eerder met de Kamer gedeeld², zullen de gevolgen van een *no deal* Brexit voor de Nederlandse economie en werkgelegenheid aanzienlijk zijn. Elke vorm van Brexit is nadelig voor Nederland en dat geldt bovenal voor een *no deal* Brexit. Het kabinet is gelet hierop al in een zeer vroeg stadium begonnen met het treffen van voorbereidingen op verschillende Brexit-scenario's, waaronder een *no deal*-scenario. Het kabinet heeft zich binnen de EU27 consequent ingezet en uitgesproken voor noodzakelijke Europese *contingency*-maatregelen, en heeft op nationaal niveau verschillende

¹ <https://www.telegraaf.nl/financieel/50098321/brexit-kost-tienduizenden-nederlandse-banen>

² Zie onder andere de Kabinetsreactie op het verslag van de rapporteurs inzake de Brexit (Kamerstuk 23 987, nr. 328) en de Kamerbrief van 13 mei jl. over de actuele CBS-cijfers met betrekking tot de handel met het Verenigd Koninkrijk (Kamerstuk 23 987, nr. 358).

maatregelen genomen om de meest ingrijpende negatieve effecten van een eventuele *no deal* te mitigeren.³

Het kabinet heeft zich aanhoudend ingezet om belanghebbenden op te roepen zich zo goed mogelijk voor te bereiden op de verschillende Brexit-scenario's. Er zijn diverse middelen ontwikkeld en ingezet, zoals het Brexitloket, de Brexit Impact Scan en de Brexit Vouchers, om bedrijven en instellingen te ondersteunen in hun voorbereidingen. Het UWV biedt informatie aan die specifiek op werknemers is gericht.⁴ De middelen voor ondernemers en de reguliere communicatiekanalen, zoals Brexitloket.nl (ondernemers) en rijksoverheid.nl/brexit (burgers), zijn ook richting de potentiële *no deal* datum van 31 oktober beschikbaar en worden waar nodig geactualiseerd. Het is echter ook van belang dat bedrijven, instellingen en burgers zich bewust blijven van de eigen verantwoordelijkheden om zich tijdig en zo goed mogelijk voor te bereiden; niet alle oplossingen kunnen van de overheid komen.

Overigens heeft Brexit niet uitsluitend negatieve gevolgen op de werkgelegenheid in Nederland. Zo is als gevolg van de verwachte Brexit het Europees Geneesmiddelen Agentschap (EMA) naar Amsterdam verhuisd. De vestiging van het EMA zorgt voor een belangrijke economische impuls door de 900 werknemers die daar werken en in Nederland wonen en leven. Ook de duizenden bezoeken aan het EMA van experts uit alle Europese windstreken dragen daaraan bij.⁵ Het EMA biedt daarnaast unieke kansen om de Life Science en Health-sector in Nederland op korte, middellange en langere termijn te versterken. Het aantrekken van nieuwe bedrijvigheid en onderzoek zal een positief gevolg voor de werkgelegenheid hebben.

Vraag 3

Biedt het genoemde onderzoek u nieuwe inzichten met betrekking tot de gevolgen van een harde Brexit voor de Nederlandse werkgelegenheid? Zo ja, welke inzichten zijn dat? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 3

Het onderzoek van de Katholieke Universiteit (KU) Leuven gaat in op de economische effecten op korte termijn, waaronder werkgelegenheidseffecten, van Brexit in de EU27 en het Verenigd Koninkrijk (VK) op sectorniveau. Het onderzoek hanteert een definitie voor *no deal*⁶ Brexit waarbij wordt teruggevallen op WTO-tarieven en maakt een kwantitatieve schatting van de hoogte van non-tarifaire handelsbarrières. Volgens het onderzoek zouden 73.200 Nederlandse banen verloren gaan bij een Brexit waarbij wordt teruggevallen op WTO-tarieven in de handel met het VK.

Voor het kabinet zijn de cijfers van het CPB (2016) en het CBS (2019, zie ook Kamerstuk 23 987, nr. 358) leidend in de analyse van werkgelegenheidseffecten van Brexit. Het CPB berekende eerder dat een Brexit waarbij wordt teruggevallen op WTO-tarieven kan leiden tot een werkgelegenheidsdaling in Nederland van ongeveer 40.000 werkenden (0,5%) op de lange termijn in 2030. Daarnaast blijkt uit de recente handelscijfers van het CBS (Kamerstuk 23 987, nr. 358) dat 234.000 banen in 2017 afhankelijk waren van de handel met het VK.

Waar het CPB een werkgelegenheidsschatting doet op de lange termijn, kan het onderzoek van de KU Leuven een aanvullend inzicht bieden in de mogelijke negatieve effecten van Brexit op de werkgelegenheid op de korte termijn. Er is echter een aantal belangrijke kanttekeningen te maken bij het onderzoek. De eerste is dat het onderzoek geen rekening houdt met de diversificatie van handelsstromen, voor en na een *no deal* Brexit. Zo kunnen

³ Zie voor een overzicht van contingency-maatregelen onder meer de zogenoemde praatplaten (Kamerstuk 23 987, nr. 321) en de Kamerbrief van 5 juli jl. betreffende de Kabinetsappreciatie van de Commissiemededeling Brexit d.d. 12 juni en stand van zaken nationale voorbereidingen *no deal* scenario (Kamerstuk 23 987, nr. 362).

⁴ <https://www.uwv.nl/particulieren/overige-onderwerpen/brexit/index.aspx>

⁵ Volgens een beperkte studie uit 2017 naar de economische baten van de komst van het EMA naar ons land zou het agentschap circa 1550 banen bij toeleveranciers en dienstverleners kunnen opleveren. Zie ook Kamerstuk 29 477, nr. 472.

⁶ Het onderzoek beschrijft dit scenario als een zogenoemde «harde Brexit» waarbij korte termijn disrupties niet worden meegenomen. Conform de gebruikelijke definitie wordt in deze beantwoording echter «*no deal* Brexit» gebruikt i.p.v. harde Brexit.

bedrijven zich voorbereiden op een *no deal* Brexit door bijvoorbeeld hun handelsstromen te verplaatsen naar andere landen. Ook kunnen bedrijven na een *no deal* Brexit besluiten om hun handelsstromen alsnog te verplaatsen. Ten tweede baseert de studie zich op data uit 2014, zodat de economische effecten, inclusief het werkgelegenheidsverlies, minder actueel zijn. Tot slot neemt het onderzoek niet alle mogelijke effecten van een *no deal* Brexit mee, omdat deze moeilijk te meten zijn. Een voorbeeld van zo een effect is verminderde markttoegang van Nederlandse bedrijven tot de Britse markt, doordat zij aan andere regels moeten voldoen. Om deze redenen moet het verlies aan werkgelegenheid, zoals becijferd in het onderzoek van de KU Leuven, als schatting omgeven door onzekerheid worden gelezen.

Vraag 4 t/m 7

Deelt u de opvatting dat het gewenst is dat Nederland extra voorbereidende maatregelen treft om de gevolgen van Brexit voor onze economie en werkgelegenheid te verzachten, nu het Verenigd Koninkrijk zo nadrukkelijk koerst op een harde Brexit? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welke maatregelen staan u dan voor ogen?

Deelt u de opvatting dat aanvullend beleid en maatregelen nodig zijn om gedwongen ontslagen en het omvallen van bedrijven te voorkomen, in het bijzonder de bedrijven die in belangrijke mate afhankelijk zijn van hun afzetmarkt in het Verenigd Koninkrijk, zoals transportbedrijven, de glastuinbouw en visverwerkers? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welk beleid en welke maatregelen?

Bent u bereid om met sociale partners in overleg te treden over het treffen van aanvullende sociale voorzieningen om faillissementen en gedwongen ontslagen zo veel mogelijk te voorkomen? Zo nee, waarom niet?

Bent u bereid het instrument deeltijd-WW in te zetten voor werknemers en bedrijven die getroffen worden door de Brexit om de schokken van de Brexit op te vangen en zo veel mogelijk werkgelegenheid te behouden? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 4 t/m 7

De Europese Commissie heeft in haar Mededeling d.d. 12 juni 2019 aangegeven dat de huidige maatregelen die op het niveau van de EU genomen zijn voldoende en adequaat worden geacht, maar dat een *no deal*-scenario ondanks alle voorbereidingen gepaard zal gaan met de nodige verstoringen. Zoals aangegeven in de beantwoording op vraag 2 heeft het kabinet zich binnen de EU27 consequent ingezet en uitgesproken voor noodzakelijke Europese *contingency*-maatregelen en heeft het kabinet ook op nationaal niveau verschillende maatregelen genomen om de meest ingrijpende negatieve effecten van een eventuele *no deal* Brexit te mitigeren. Het *no deal*-scenario is een reëel risico waarop bedrijven en andere belanghebbenden zich kunnen voorbereiden. Hiertoe heeft het kabinet de afgelopen jaren op vele manieren opgeroepen. Ook zijn er diverse middelen ontwikkeld om bedrijven te ondersteunen in hun voorbereidingen. Zo biedt de Brexit Impact Scan hulp bij risicoanalyse, geeft het Brexitloket informatie en is er financiële steun via Brexit Vouchers beschikbaar.

Naast de brede, algemene voorlichting via Brexitloket worden door vakdepartementen eigen kanalen en instrumenten ingezet om brancheorganisaties van bepaalde sectoren te bereiken. Voor de in vraag 5 specifiek genoemde sectoren zijn bijvoorbeeld brede stakeholderbijeenkomsten georganiseerd door de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat en Landbouw Natuur en Voedselkwaliteit. Dit is gebeurd met het doel om juist die sectoren waarin de gevolgen van een *no deal* groot zijn extra te informeren over de nodige voorbereidingen.

Het kabinet ziet om die redenen op dit moment geen aanleiding voor de inzet van additionele instrumenten om de negatieve gevolgen van een *no deal* Brexit op te vangen. Nederland kent bovendien een goed werkend sociaal zekerheidssysteem met financieel vangnet en activerend arbeidsmarktbeleid voor mensen die hun baan verliezen. Uiteraard zal het kabinet alle ontwikkelingen nauwlettend in de gaten blijven houden. Het kabinet blijft tevens in overleg met de belangrijkste belanghebbenden over de voorbereidingen op een *no deal* Brexit. De sociale partners zijn bijvoorbeeld bij meerdere gelegenheden geïnformeerd over de ontwikkelingen zodat zij zich daarop zo goed mogelijk kunnen voorbereiden.

Vraag 8

Ziet u mogelijkheden om het beleid van de regering van het Verenigd Koninkrijk te beïnvloeden, zodat haar beleid meer dan nu wordt gestoeld op rationele afwegingen en het belang van welvaart en werkgelegenheid van de mensen in de Europese Unie en het Verenigd Koninkrijk? Zo ja, welke mogelijkheden? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 8

Hoe de regering van het VK haar beleid vormt is een binnenlandse aangelegenheid en het kabinet kan en zal zich daar niet in mengen. De Nederlandse overheid heeft wel op verschillende niveaus en bij verschillende gelegenheden gewezen op de verwachte grote economische impact van Brexit, waarbij ook benoemd is dat bij een *no deal* deze impact het grootst zal zijn. Zoals u welbekend betreurt maar respecteert het kabinet het besluit van het VK om de Europese Unie te verlaten, onder meer vanwege de negatieve economische gevolgen daarvan.